

TRIBUNE

Nieuwsblad van de SP • jaargang 59 • nr. 9 september 2023 • € 1,75 • www.sp.nl

RENSKE LEIJTEN
'IK WAS GEWOON KLAAR
MET DIE KLETSENDE KLASSE'

GOEDE ZORG IN DE BUURT
BINNEN BIJ HET ZORGBUURTHUIS

ACTEUR DRAGAN BAKEMA
'BEDRIJVEN BEPALEN NU WAT
ER IN NEDERLAND GEBEURT'

foto Joshua Versijde

HAAL DE POLITIEK UIT HET PARLEMENT

SP'ers kijken anders naar de Tweede Kamer dan de meeste mensen. Voor ons is het parlement niet de belangrijkste plek waar politiek bedreven wordt. De verkiezingen zijn dan ook slechts een van de vele middelen die we tot onze beschikking hebben om onze doelen te bereiken. Al helpt het natuurlijk wel als we het goed doen bij de Tweede Kamerverkiezingen.

Want een SP'er in de Tweede Kamer kán het verschil maken, dat heeft Renske Leijten als geen ander laten zien. Jarelang trok het kamerlid op met medewerkers uit de zorg om een eind te maken

aan de commercie, en een alternatief te vormen in het Nationaal ZorgFonds. En de afgelopen jaren organiseerde ze de ouders van het toeslagenschandaal, om ervoor te zorgen dat zij eindelijk werden gezien en hun situatie werd verbeterd.

In deze Tribune blikken we met haar terug, maar kijken we ook vooruit. Want met de verkiezingen in aantocht moeten we het met elkaar gaan hebben over onze plannen voor Nederland, en over de partijgenoten die we daarvoor naar Den Haag sturen. Zodat ook zij straks het verschil kunnen gaan maken. •

DE SP ZET ZICH IN VOOR MENSELIJKE WAARDIGHEID, GELIJKWAARDIGHEID EN SOLIDARITEIT

**TRIBUNE IS EEN
UITGAVE VAN DE
SOCIALISTISCHE
PARTIJ (SP) EN
VERSCHIJNT
11 MAAL
PER JAAR**

Redactie
Xander Topma (h), Rob Janssen
Bart Linssen, Peter Sas

Vormgeving
Maurits Gemmink, Nenad Mečava

Aan dit nummer werkten mee
Peter Verschuren, Joshua Versijde
Karen Veldkamp

Foto omslag
Maurits Gemmink

De Tribune op Internet
sp.nl/nieuws/tribune

Abonnement
€ 5,00 per kwartaal (machtiging)
Losse nummers € 1,75.
SP-leden ontvangen de
Tribune gratis.

SP algemeen
T (088) 243 55 55
F (033) 462 55 12
sp@sp.nl
sp.nl

**Abonnementen- en
ledenadministratie**
Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 40
E administratie@sp.nl

Redactie Tribune
Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 42
F (033) 462 55 12
E tribune@sp.nl

**De Tribune in
gesproken vorm**
Belangstellenden voor
de Tribune op cd kunnen
contact opnemen met
de SP-administratie.

Incasso contributie

Veel leden van de SP betalen hun contributie via een incassomachtiging. Sinds 1 oktober 2013 incasseert de SP het bedrag van de contributie in de eerste week van elk kwartaal. Daarbij vermelden we, conform wettelijke regels het betreffende lidnummer en het zogeheten incassanten-ID van de SP, te weten **NL86ZZZ403462460000**. Bij vragen over contributie-inning, kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van de SP, via (088) 243 55 40 of administratie@sp.nl

Tenzij anders vermeld, is op de inhoud van deze publicatie de Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel-GeenAfgelideWerken 3.0 Nederland licentie van toepassing. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl>

IN DIT NUMMER

Renske Leijten
Klaar met de Kamer,
volop tussen mensen
6

**Zorg zoals
het ook kan**
De kracht van
het Zorgbuurthuis
10

**De sloopkogel
van Rutte**
Afbraak tijdens
13 jaar premierschap
14

**Interview
Dragan Bakema**
'Mensen worden door rechts
tegen elkaar uitgespeeld'
18

**Monsterklus
geklaard**
Conceptprogramma-
en lijst gepresenteerd
22

- 4 Kom naar het Prinsjesdagprotest!
- 28 LinksVoor: Katie Staneke werd lid via de speeltuin en wil nu de politiek veranderen
- 29 De SP van toen tot nu: 1982 De lokale doorbraak
- 30 Belangrijke datums voor in je agenda
- 31 Puzzel
- 32 Uitgelicht

COLUMN

Kom op voor Nederland!

Onlangs las ik het verhaal van Sharon, een 29-jarige vrouw die drie jaar geleden plotseling dakloos werd. Door haar verslaving kan ze nergens terecht, ze reist van de ene bank naar de andere en is voortdurend op zoek naar een slaapplek. Haar verhaal over wat ze meemaakt is hartverscheurend, maar staat niet op zichzelf. Ook onder arbeidsmigranten, vaak afkomstig uit Oost-Europa, neemt de dakloosheid snel toe. Op steeds meer plaatsen in Nederland lijkt het normaal dat mensen op straat wonen, maar dit is niet normaal. En dat moeten we blijven zeggen.

Dit demissionaire kabinet had als doel om dakloosheid in 2030 uit te bannen, maar op dit moment neemt het alleen maar toe. En wat te denken van de belofte van dit kabinet om het aantal kinderen in armoede te halveren? Uit cijfers blijkt dat volgend jaar opnieuw meer kinderen dreigen te leven in armoede. Voor elke 5 mensen in armoede komt er in de komende 5 jaar 1 miljonair bij. Wie durft dan nog te beweren dat er te weinig geld is in Nederland om problemen op te lossen? Het geld wordt niet eerlijk verdeeld. Dat vraagt om andere keuzes die de SP wél durft te maken.

Het is tijd voor andere politiek. Al voordat het kabinet viel, stonden onze afdelingen klaar voor ons PrinsjesdagProtest op 17 september. Nu is dat een goed moment om onze boodschap extra kracht bij te zetten richting de verkiezingen. Daar komen we met zijn allen op voor Nederland. Voor voldoende betaalbare woningen, zodat niemand op straat hoeft te slapen. Voor een fatsoenlijk inkomen, zodat niemand in armoede hoeft te leven. Voor een eerlijke politiek waar problemen worden opgelost.

Maar dat kunnen we niet alleen. Verandering is mogelijk als we samen in actie komen. Zo kregen we eerder een bevestiging van de huren voor elkaar, een verhoging van de salarissen in de zorg en het ingrijpen op de hoge energierekening. Daarom vraag ik u om te komen op 17 september en iedereen mee te nemen die ook vindt dat het anders moet. Samen komen we op voor Nederland.

Ik reken op u!

Lilian Marijnissen
fractievoorzitter SP

KOM OP VOOR WINST DEELING

KOM OP VOOR VAN ONZE ENERGIE

KOM OP VOOR BETAALBAAR OV

KOM OP VOOR GOED ONDERZOEK

KOM OP VOOR GOEDE ZORG

KOM OP VOOR EEN LEVEN PENSIOEN

KOM OP VOOR BETAALBARE BOODSCHAPPEN

KOM OP VOOR MEER KOOPEKRACHT

KOM OP VOOR BETAALBARE HUUR

KOM 17 SEPTEMBER NAAR HET PRINSJESDAGPROTEST IN DEN HAAG

MELD JE AAN OP PRINSJESDAGPROTEST.NL

KOM 17 SEPTEMBER 2023 NAAR HET PRINSJESDAG- PROTEST

Op de zondag voor Prinsjesdag komen wij op voor Nederland. Want het is tijd voor verandering!

Onder het kabinet Rutte 4 zijn onze kosten alleen maar gestegen, terwijl grote bedrijven woekerwinsten maken. Steeds meer mensen kunnen de kosten voor het dagelijks leven niet meer betalen. Niet alleen de boodschappen, maar ook de zorg, energie, wonen en OV zijn veel duurder geworden.

Onze lonen blijven achter en onze pensioenen zijn onzeker gemaakt. Als dezelfde partijen en dezelfde mensen die deze problemen hebben veroorzaakt het wéér voor het zeggen krijgen dan worden deze problemen niet opgelost. Sterker nog, er liggen plannen om nóg meer te bezuinigen op de verpleeghuizen en de thuiszorg. De zorg voor onze ouderen staat op het spel.

Onze samenleving en voorzieningen zijn door de politiek van Rutte jarenlang afgebroken. Het is genoeg geweest. Nederland kan zoveel beter als we opkomen voor onszelf en elkaar. Voor onze zorg, natuur en volkshuisvesting. Daarom komen we op 17 september op voor Nederland! Samen laten we zien dat het anders kan en dat het anders moet!

Dus kom op voor Nederland!

Wanneer: 17 september, 13.00 uur
Waar: Den Haag, Koekamp
(naast Den Haag Centraal)

REIS MEE MET DE BUS

Op veel plekken in het land organiseren de lokale SP-afdelingen een bus om gezamenlijk naar het PrinsjesdagProtest te reizen. Dat is gezelliger en veel goedkoper.

Wil je meereizen met de SP? Bekijk dan alle opstaplocaties op kostenomlaag.sp.nl/bus. Stuur de betreffende afdeling snel een e-mail om te kijken of er nog een plekje in de bus beschikbaar is!

Jannie Visscher
voorzitter SP

Onmisbaar

In onze partij hebben we de afgelopen zomer hard gewerkt aan een goede kandidatenlijst en ons verkiezingsprogramma voor 22 november. De dag waarop Nederland kan kiezen voor een andere, eerlijke politiek en voor een menselijk en sociaal Nederland. Maar zo'n Nederland komt er niet vanzelf.

Tegen doemdenken

Soms kom ik mensen tegen die er niet (meer) in geloven dat een betere samenleving mogelijk is. Zo las ik laatst in de krant een opinie met de titel "Schaamteloze uitbuiting, we hebben het maar te slikken". De schrijver wond zich op over de 'graaiflatie' oftewel de steeds stijgende kosten van het dagelijkse leven.

Het wordt inderdaad steeds gekker met de 'graaiflatie' waardoor de tweedeling toeneemt. Maar...we hóeven dit niet te slikken en we moeten het zeker niet pikken want het kan écht anders en beter. Hoe we die betere, veiligere samenleving kunnen bereiken staat in ons verkiezingsprogramma dat we op het congres van 23 september samen vaststellen. Vervolgens is het aan ons allemaal om mensen te helpen inzien dat een beter Nederland écht mogelijk is.

Tegenstand

Ondertussen moeten we niet onderschatten dat er stevige weerstand is tegen onze verbeterplannen. De politiek van Rutte was goed voor multinationals en grote bedrijven. Deze proberen hun luxe positie te behouden en trekken daar alles voor uit de kast. Zo roept VNO/NCW namens de grote bedrijven dat zij niet meer belasting moeten betalen en proberen ze angst te zaaien bij MKB'ers.

Iedereen is nodig

Het ontkrachten van de 'non-argumenten' van onze tegenstanders én het enthousiast maken van mensen om nu op te komen voor Nederland is niet alleen een opdracht aan onze 50 Tweede Kamerkandidaten. Dit is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid en jij bent daarbij onmisbaar. •

RENSKE LEIJTEN

'IK BEN DEZELFDE GEBLEVEN, HOOR'

Voordat het kabinet viel, verliet ze de Tweede Kamer, wat het hele land schokte. We zochten haar op, twee maanden later. Niet bij haar thuis, noch in een trendy eetcafé of in een strakke hotellobby, maar op straat, tussen de mensen. Daar waar het volgens haar 'echt en oprecht' is en waar de democratisering van de samenleving moet bloeien.

"Renske, hoe gaat het met je?" vroegen we. "Goed!" antwoordde ze met een brede glimlach. "En mis je de Tweede Kamer al?" "Nee!" Ze beantwoordde de vragen met een brede glimlach, want ze wist dat De Tribune, de SP, en zoveel anderen meer wilden weten dan slechts twee woorden.

We stonden in de winkelstraat in IJmuiden, waar een fikse bui mensen de Hema in dreef. Of onder het zeil van de SP-tent, waar partijgenoten uit de regio posten om met mensen in gesprek te gaan over de toekomst van IJmond en de rol van Tata Steel daarin.

‘Werkgelegenheid die hand in hand gaat met gezondheid, daar ligt onze taak’

dat de stemming 'aan de overkant' – ten noorden van het Noordzee-kanaal – anders is. Daar bevindt zich de Tata-fabriek, evenals Velsen-Noord en Wijk aan Zee. Vooral daar worden verhalen verteld over volstrekt onleefbare woon- en leefomstandigheden, over complete families die kanker hebben gekregen. En ook daar staat de SP paraat. Terug naar IJmuiden. Toen Renske Leijten wees op de mogelijke miljardensubsidie voor vergroening van de staalproductie bij Tata, vonden velen dat geen slecht idee. Over het idee dat de Nederlandse staat een belang in Tata zou moeten verwerven, waren de meningen aanvankelijk verdeeld. Maar toen ze benadrukte dat de staat ook mede-eigenaar is van bijvoorbeeld de NS en Air France/KLM, knikten sommigen langzaam, alsof ze dachten: "Ja, inderdaad."

Nep

Het is bekend: ze stapte begin juli uit de Kamer, enkele dagen voordat het kabinet viel. De schok was groot, zowel binnen als buiten de SP. Bijna zeventien jaar lang Kamerlid, een van de meest prominente parlementariërs in Den Haag, met ruim 140.000 voorkeurstemmen een van de grootste stemmentrekkers tijdens de Kamerverkiezingen in 2021. Binnen de SP was ze hét gezicht van de strijd op de zware zorg- en welzijnsdossiers. Zo verdween bijvoorbeeld op haar initiatief de marktdwang op de huishoudelijke zorg in de Wmo. Later was ze actief op de terreinen van Financiën en Economische Zaken, en natuurlijk speelde ze een belangrijke rol in het toeslagenschandaal. En toen - nu twee maanden geleden - stopte ze, sprak van een 'giftige' sfeer in de Kamer en zei dat voor haar de democratie niet langer in politiek Den Haag lag.

“Toen Pieter Omtzigt onlangs zijn nieuwe partij presenteerde, werd ik de volgende ochtend door de krant gebeld. Wat ik van

Volgens velen is dit bedrijf de grootste CO₂- en stikstofuitstoter van ons land, maar tevens de grootste werkgever in de regio. Deze feiten dreigen de politiek, tal van belangengroepen en organisaties, en uiteraard het bedrijf zelf in een soort loopgravenoorlog te betrekken waarin voorgestelde oplossingen variëren van 'sluiten' tot 'doorgaan zoals het is'. Precies wat de SP wil voorkomen. De IJmond-socialisten redeneren dat als de discussie blijft plaatsvinden zonder de directe betrokkenheid van de inwoners, er nooit een oplossing zal komen die breed wordt gedragen in de regio. Daarom gaan ze de straat op

onder het motto 'U bent nu aan het woord' om de mensen direct te raadplegen.

Paraat staan

'IJmuiden ontploft als Tata dichtgaat,' zei een mevrouw tegen Renske Leijten toen ze werd aangesproken. 'Ik heb nooit last gehad van Tata. De meeste mensen die klagen komen hier niet vandaan,' merkte een ander op. Binnen een kwartier werd duidelijk dat veel mensen in IJmuiden een positief beeld hebben van Tata Steel. Het bedrijf staat bekend als een goede werkgever en betekent veel voor de regio. De verwachting is echter

‘Ik hoop dat het toeslagenschandaal een startpunt is van iets wat ten goede komt aan de mensen’

Pieters plannen vond. Die journalist vond dat ik daar wel wat over kon zeggen, omdat ik nu zogenaamd onafhankelijk ben. Maar hállo, ik ben dezelfde gebleven, hoor! Alsof je in de politiek en als Kamerlid niet jezelf bent!’ Ze wil maar zeggen: de opmerking van die journalist geeft aan wat langzaam-aan steeds meer aan haar knaagde in Den Haag; de discrepantie tussen het onechte en het oprechte. ‘Ik was gewoon klaar met die kletsende klasse,’ zei ze met een klinkende alliteratie. ‘Ik kan geen respect opbrengen voor mensen die niet echt zijn. Luister, er lopen in Den Haag echt heel veel leuke mensen rond. Maar als het werk, de debatten, enzovoort niet meer over mensen gaan, de mensen voor wie we gekozen zijn, dan vind ik het zó onecht, zó nep. ‘Neem Rutte, die vlak voor de val van het kabinet nog zei: “We zijn in oorlog, dus dit kabinet moet blijven zitten.” Ja, sorry, daar heb ik het geduld niet meer voor.

Ruggengraat van de partij

Nou, leuke boodschap voor de mensen die nu op de SP-kandidatenlijst staan... ‘Onzin.

Zij weten allemaal heel goed dat je er moet zijn voor de mensen. Dat is de ruggengraat van de partij. Kijk... dít hier, dít is echt.’ Ze wees naar de inwoners van IJmuiden die met haar partijgenoten in gesprek waren. ‘Voor mij is het een zegen om de tijd te hebben om dit te kunnen doen.’ En wat betreft meer tijd voor haar partner en kinderen? ‘Nee, dat was niet mijn drijfveer om het Kamerlidmaatschap te beëindigen. Maar kijk, zo vaak kwam ik als Kamerlid om middernacht thuis, volledig uitgeblust. En soms was ik de volgende dag ook nog uitgeput. Dat is niet goed. Je moet dingen doen die ervoor zorgen dat je met energie thuiskomt.’

Haar besluit was dus geen opwelling. Eerder had ze al twijfels over of de Haagse politiek haar nog de gewenste dosis positieve energie zou geven. Het vertrek van Agnes Kant, haar politieke voorbeeld, had veel pijn gedaan en haar voor het eerst aan het twijfelen gebracht. ‘Agnes was een boegbeeld en enorm geliefd in het land.’ Jaren later ging Emile Roemer, die haar steeds had weten te inspireren en te motiveren. Kant en

Roemer, ja, dat waren mensen die over mensen wilden praten, zegt ze. Ze gingen allebei weg, en velen weten wat ze hebben meegemaakt. Renske Leijten bleef. ‘En toen kwam het toeslagenschandaal.’ En kon ze gewoon niet weg, bedoelt ze te zeggen. Het échec van Kamervoorzitter Arib vergrootte haar twijfels nog verder. ‘Ze was een goede voorzitter en verdiende het niet om zo te vertrekken.’ Afgelopen winter hakten ze de knoop door: het wordt komende zomer, na het SP-Congres over het beginselprogramma ‘Heel de Mens’. En zo ging het ook.

Dilemma

En nu maakt ze het goed. Ze komt opgewekt en ontspannen over, hier in IJmuiden. Ze spreekt met mensen over de toekomst van de regio, luistert naar hun verhalen en signaleert het dilemma: het is werkgelegenheid versus schone lucht, gezondheid versus economie. Dus, Renske, wat is het antwoord? ‘Allebei. Het moet niet óf-óf zijn, maar én-én. Er moet samenhang zijn tussen die twee: werkgelegenheid moet samengaan met gezondheid. Het overbruggen

van die tegenstelling is onze taak. Daarvoor hebben we twee dingen nodig. Ten eerste democratisering: we moeten werken aan een andere machtsbalans waarbij de mensen meer te zeggen krijgen. Op dit moment worden belangrijke besluiten over Tata Steel genomen in India, waar het hoofdkantoor is gevestigd. Ten tweede, om precies te weten wat er speelt en welke financiële afwegingen worden gemaakt, moet de overheid een belang in het bedrijf willen hebben - bijvoorbeeld door aandelen te kopen.' Tata in staatseigendom? 'Nee, het hoeft niet volledig in handen van de staat te komen. Het kan deels ook via een aanzienlijk aandeel in het bedrijf. Gezien het belang voor heel Nederland moeten we namens onze inwoners kunnen deelnemen aan discussies over verduurzaming en CO2-reductie, zeker als er een miljardensubsidie in beeld komt. De staat moet strategisch kunnen handelen als het gaat om vraagstukken waarin gezondheid en werkgelegenheid centraal staan. Dat kan niet alleen worden overgelaten aan directies, een hoofdkantoor ergens in het buitenland en een handvol bewindslieden in Den Haag. Om te begrijpen hoe de inwoners van de IJmond hun toekomst zien, bezoekt de SP hen en vraagt hen om input.

Begin van iets goeds

Als ze straks thuiskomt, zal ze verder werken aan haar boek over Eva González Pérez, de Brabantse advocaat die het hele toeslagenschandaal aan het licht bracht. Ze bewondert haar. 'Het waren haar cliënten die te maken kregen met vreemde terugvorderingen, waarna ze naar de ombudsman en de politiek stapte. Natuurlijk hadden wij ons eigen Zwartboek, maar zonder Eva's vastberadenheid en inzet zouden we nooit zo ver zijn gekomen. Ik vind haar verhaal inspirerend en het moet worden verteld. En weet je, nog lang niet alles is verteld...' Het schandaal heeft nog steeds invloed. Niet alleen vanwege het schokkende feit dat in Nederland zoveel wanhopige ouders tegenover een schijnbaar almachtige Belastingdienst en overheid stonden en hun leven door toedoen van anderen in een puinhoop

zagen veranderen. Alle ellende heeft ook iets positiefs opgeleverd. 'Je merkt dat de affaire een omslag heeft teweeggebracht; dat men nu anders kijkt naar de wanhoop van ouders en voorzichtiger oordeelt over de schuld van armoede. Laat ik het zo zeggen, het toeslagenschandaal was het begin van iets dat hopelijk ten goede komt aan mensen.' Ze heeft het boek over het toeslagenschandaal dus nog niet gesloten. Integendeel; ze werkt er met hart en ziel aan.

tekst Rob Janssen
foto's Maurits Gemmink

'Ik kan geen respect opbrengen voor mensen die niet echt zijn'

ZORGBUURTHUIS 'T HAGELTJE IS EEN GROOT SUCCES

ZORG ZOALS HET OOK KAN

Oss: Het eerste Zorgbuurthuis van Nederland werd in maart geopend en draait inmiddels op volle toeren. En dat is niet alleen goed nieuws voor de bewoners; ook de buurt en het zorgpersoneel varen er wel bij. Hoe een groep 'doeners met gezond verstand' het mogelijk maakte dat mensen in een vertrouwde en kleinschalige omgeving oud kunnen worden en hun levensavond niet ergens ver weg in droevige eenzaamheid hoeven door te brengen.

Woensdagochtend is jokersen het devies en woensdagmiddag gaan ze rikken. Rikken, dat is een populair kaartspel in Oost-Brabant en staat bekend als toch niet zo heel erg eenvoudig. Maar in Zorgbuurthuis 't Hageltje in Oss is rikken het spel der spelen.

Marie-Therese Janssen (73) ziet het de bewoners graag spelen. Rikken staat in 't Hageltje voor gezelligheid, plezier, samenzijn. Wat wil je nog meer? Janssen is de initiatiefneemster en drijvende kracht achter het Osse Zorgbuurthuis dat afgelopen mei de eerste bewoner verwelkomde. En nu, amper vier maanden later, staat de voorlopig laatste nieuwe bewoner klaar om zijn intrek te nemen. En dan zit 't Hageltje vol. De bewoners kunnen er nauwelijks op wachten. Janssen, lachend: 'Laatst zei er eentje aan mij: "Hé, hoe wijd ben-de gij met die intake? Die nieuwe moet wel kunnen rikken!"

Het is wellicht een van de meest desastreuze kabinetsbesluiten van de periode Rutte geweest: het sluiten van de verzorgingshuizen.

Mensen moesten langer thuis blijven wonen, tot het bittere einde. De gevolgen kun je uittekenen: kille eenzaamheid en/of onvoldoende zorg. Tel daarbij kaalslag in de verpleeghuiszorg – bijvoorbeeld de afschaffing van de zogenaamde personele bezettingsnorm – en er ontstaat een duister toekomstbeeld voor ouderen én zorgpersoneel.

Het was tegen die achtergrond dat Lilian Marijnissen een plan voor de realisering zorgbuurthuizen in ons land op tafel legde; beschermde, kleinschalige plekken om oud te worden in de eigen vertrouwde buurt. Dit onder het motto: elke oudere die dat wil moet kunnen kiezen voor die mogelijkheid. Toenmalig zorgminister Hugo de Jonge vond er toen niet zo veel aan. Hij had bedenkingen over de financieringssystematiek.

Maar Marie-Therese Janssen zag het wél voor zich. Namelijk in de Osse Schadewijk, een oudere wijk met een voor buitenstaanders misschien niet zo heel inspirerende naam. En ze ging gewoon aan de slag.

‘Voor hun zorg zien de bewoners maar twee in plaats van tien mensen’

Oranjefeest

‘Ik zag kansen in de Schadewijk,’ vertelt ze. ‘Daar speelde een discussie over een aantal bomen die we per se wilden behouden én er stond een oud schoolgebouw. Ik kaartte het idee voor een zorgbuurthuis op die plek aan in de gemeenteraad (Janssen is SP-raadslid-red.) en daarna kwam een ambtenaar naar me toe. Zegt ‘ie: “Ik ga met je buurten in die wijk”. En zo begon het. Janssen vormde een team dat zich boog over de vragen: Wat willen we precies, wat is er nodig en hoe gaan we het doen? Dat team bestond uit een teamleider van de relatief kleine zorgorganisatie Interzorg – grote broer BrabantZorg zag er niet zo veel in, een met een hart voor sociale initiatieven begenadigde projectontwikkelaar voor de aankoop van het schoolgebouw, een beleidsmedewerker van de gemeente, een lid van de wijkraad, een register-accountant voor het financiële plaatje, een woningcorporatie voor de verhuurstrategie en een oud-huisarts voor de intake. Janssen: ‘Daarbij kwam dat de wethouder, van VVD-huize nota bene, ook erg enthousiast was en het plan steunde. Dat heeft zeker ook geholpen.’

In het oude schoolgebouw werd nagenoeg alles vernieuwd en het ziet er modern, brandschoon en toch huiselijk uit. Alleen de trap herinnert nog aan vervlogen tijden; die moest ongemoeid gelaten worden, want het gebouw is een gemeentelijk monument. Maar ach, hij wordt door de bewoners maar weinig gebruikt, want er is uiteraard een lift in het gebouw. Maar het mooiste vindt Marie-Therese Janssen de Huiskamer, de ruime gemeenschappelijke ruimte. Hier komen de bewoners samen, hier eten ze, kletsen en kaarten ze. En kijken ze tv, zoals laatst tijdens het WK voetbal voor vrouwen. Een oranjefeest was het. De grote flatscreen-tv werd trouwens geschonken door de stichting Vrienden Ouderenzorg Oss en de meubels door de kringloopwinkel.

En niet alleen voor de bewoners van 't Hageltje is dit de huiskamer. Mensen uit de Schadewijk lopen ook regelmatig binnen. Logisch eigenlijk, want tot voor kort waren de bewoners van zorgbuurthuis nog hun burens of achter- en overburen. ‘Dat is het mooie: oud worden in je eigen buurt’, zegt Marie-Therese Janssen. ‘Sterker nog: sommige bewoners hebben in dit gebouw nog op school gezeten.’

Alpenlandschap

Het appartement van meneer Heesen (84) bevindt zich op de begane grond en vanuit zijn woonkamer loopt hij zo de tuin van 't Hageltje in. Aan de muur hangt prominent een groot olieverfschilderij van een romantisch Alpenlandschap. Er is een keukenblok, een badkamer en een slaapkamer. En: meneer Heesen heeft een accordeon. Daar komt zijn kleinzoon Jeffrey, een in

Oss populaire zanger, wel eens op ‘speulen’ voor de bewoners van 't Hageltje. In de Huiskamer uiteraard. ‘Ik zit hier hartstikke goed,’ zegt meneer Heesen. En wat gaat hij nu, zo tegen de middag, doen? ‘Ekkes tv-kijken en dan een dutje doen.’ Want vanmiddag is het rikken geblazen. Niet meegejokerd vanmorgen? ‘Nee. Rikken, da’s het echte werk.’

Elly van zorginstelling Interzorg heeft wel een paar potjes jokers gespeeld met de bewoners. ‘Vind ik gewoon leuk,’ zegt ze. Interzorg levert een medewerker die bij 't Hageltje de benodigde zorgtaken uitvoert, zoals hulp bij het douchen en steunkousen aantrekken. De wijkverpleegkundige doet het medische deel van de zorg. ‘Voor hun zorg zien de mensen hier maar twee mensen,’ zegt Elly. ‘Twee in plaats van tien,’ vult Marie-Therese Janssen aan. Waarmee ze een van de grootste frustraties van zowel zorgbehoevendenden als zorgpersoneel in ons land benoemt: steeds andere medewerkers bij steeds andere cliënten.

Marie-Therese Janssen stond aan de basis van het zorgbuurthuis in Oss.

Ruim drie jaar geleden begon ze en nu staat het eerste Zorgbuurthuis van Nederland er; inclusief bewoners, inclusief zorg. Midden in de wijk, midden in de sociale cohesie daarvan en deze zelfs versterkend. Drie jaar; dat is snel als je de wereld kent van de bestemmingsplannen, vergunningen, onderzoeken en analyses en wat al niet meer. Marie-Therese Janssen glimlacht. 'Wij zijn doeners. Wij doen geen ingewikkelde analyses, wij gebruiken ons gezonde verstand. En we hebben is het vertrouwen van de gemeente. Als SP zijn we natuurlijk goed ingebed in het gemeentehuis en vooral in de wijken. En zelf heb ik als raadslid een uitgebreid netwerk.'

Het succesvolle initiatief uit de koker van de SP heeft inmiddels in het hele land de aandacht getrokken. In Heerlen en Horst aan de Maas zijn ze er mee bezig. Ik heb mensen uit Veldhoven en zelfs uit Friesland op bezoek gehad. Maar ook in Oss kijken we naar mogelijkheden voor een tweede of derde zorgbuurthuis.' Dat wordt ook

met het oog op de woningkrapte interessant. Want ga maar na: er worden nieuwe woningen aan de woningvoorraad toegevoegd – in het geval van 't Hageltje 15, en als mensen de keus krijgen en ervoor kiezen om oud te worden in zo'n zorgbuurthuis komen er rap bestaande woningen vrij.

Ook opleidingsinstituut HAN en een promovendus van een huisartsopleiding hebben zich gemeld. Zij zijn bijzonder geïnteresseerd in de verbanden tussen fenomenen als welbevinden en eenzaamheid en het belang van meer gerichte zorg in de buurt en de mogelijke rol van zorgbuurthuizen daarin. En: het eerder genoemde BrabantZorg toont naar verluidt nu wel interesse. •

tekst Rob Janssen
foto's Maurits Gemmink

In 13 jaar tijd heeft Rutte met bewust beleid de publieke sector afgebroken.

PUBLIEKE SECTOR UITGEKLEED

DE IMPACT VAN 13 JAAR RUTTE

Een van de belangrijkste erfenissen van 13 jaar premierschap van Mark Rutte is ongetwijfeld de grootste bezuinigingsoperatie sinds de Tweede Wereldoorlog. Een moedwillige aanval op dat wat van ons allemaal is en een schokkende erfenis die moet worden gekeerd.

Vanaf 2010, gedurende het eerste kabinet Rutte, werd een ongekende neergang van de uitgaven in de publieke sector ingezet. Achter dit neergaande lijnenspel in de onderstaande grafiek gaan duizenden ontslagen in de zorg schuil, samen met groeiende wachtlijsten, overbelaste huisartsenzorg, het schrijnende lerarentekort, financiële tekorten in de kinderopvang, en het verdwijnen van buslijnen - om maar enkele voorbeelden te noemen. Het onthutsende bedrag van meer dan €50 miljard werd uit de publieke sector gesneden.

Normaal nemen de uitgaven in de publieke sector vanzelf een beetje toe. Dat de collectieve uitgaven steeds groter worden is

logisch (economen noemen dit de wet van Baumol). Doordat de productiviteit in de industrie steeds een beetje stijgt, gaan mede daardoor ook de lonen steeds een beetje omhoog. Maar de publieke sector bestaat voor het grootste deel uit diensten en daarvan is het lastiger om de productiviteit te verhogen. Een muziekstuk van Bach opvoeren vergt nog altijd net zoveel orkestleden als 100 jaar geleden. Verdienen zij nu echter hetzelfde als toen, dan kunnen ze hun dagelijks eten nog niet eens betalen. Hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld een leerkracht. Je kunt niet de klassen in omvang verdubbelen om een verdubbeling van de 'productiviteit' te krijgen. •

tekst Eduard van Scheltinga

TIJDSLIJN AFBRAAK PUBLIEKE SECTOR

De afbraak van de verzorgingsstaat en de publieke is geen natuurverschijnsel, maar het gevolg van weloverwogen politieke beslissingen. Deze waren gericht op het uithollen van georganiseerde solidariteit. Een neoliberale politieke koers die al lang geleden is ingezet en nodig moet worden verlegd.

1994: **PRIVATISERING VAN POST EN TELECOM**

In dit jaar ging de Koninklijke PTT Nederland (KPN) naar de beurs. Hiermee werd de privatisering van zowel de post (PTT Post) als de telecom (PTT Telecom) voltooid.

1994: **VERZELFSTANDIGING VAN WONINGCORPORATIES**

Dit jaar markeerde het begin van de bruteringsoperatie, waarbij woningcorporaties verzelfstandigd werden. Dit hield onder andere het afschaffen van overheidssubsidies aan deze woningcorporaties in.

1995: **VERZELFSTANDIGING EN OPSPLITSING VAN DE NS**

Vanaf dit jaar werd de NS verzelfstandigd en opgesplitst. De commercieel georiënteerde NS werd verantwoordelijk voor de treindiensten, terwijl de overheid de infrastructuur beheerde, sinds 2013 onder de naam ProRail.

2000: **PRIVATISERING VAN BUSMAATSCHAPPIJEN**

De regering besloot dat het openbaar vervoer moest worden aanbesteed. Dankzij inspanningen van SP-Europarlementariër Erik Meijer werden de vier grootste steden in Nederland uitgezonderd van deze aanbestedingsplicht. Als resultaat hiervan verdwenen de meeste busmaatschappijen, op die van Den Haag, Amsterdam en Rotterdam na.

2006: **AFSCHAFFING ZIEKENFONDS EN OPKOMST PRIVATE ZORGVERZEKERINGEN**

Het ziekenfonds werd afgeschaft en maakte plaats voor private zorgverzekeringen. Hierdoor kregen zorgverzekeraars een aanzienlijke invloed op ons zorgstelsel.

2006: **PRIVATISERING VAN ENERGIEBEDRIJVEN**

De goedkeuring van de splitsingswet in 2006 resulteerde in de verkoop van energiebedrijven die voorheen in handen waren van gemeenten en provincies.

2014: **SLUITING VAN SCHOLEN VOOR SPECIAAL ONDERWIJS**

Onder de noemer 'passend onderwijs' werden vanaf dit jaar talloze scholen voor speciaal onderwijs gesloten. Leerlingen die extra zorg nodig hadden, werden overgeplaatst naar reguliere scholen waar vaak niet de benodigde zorg kon worden geboden.

2014: **SLUITING VAN VERZORGINGSHUIZEN**

Vanaf 2014 werden de criteria om in aanmerking te komen voor een plek in een verzorgingshuis aanzienlijk aangescherpt, met als gevolg de sluiting van veel verzorgingshuizen, terwijl het aantal ouderen juist toenam.

2015: **SLUITING VAN SOCIALE WERKPLAATSEN**

Met de sluiting van sociale werkplaatsen verloren velen met een arbeidsbeperking een belangrijk stuk betekenis in hun leven. Nieuwe medewerkers werden vanaf dit jaar niet meer toegelaten, wat resulteerde in een sterfhuisconstructie.

2015: **AFSCHAFFING VAN DE BASISBEURS IN STUDIEFINANCIERING**

Vanaf dit jaar ontvangen studenten geen basisbeurs meer. Dit bedrag, dat oorspronkelijk was bedoeld om onderwijs toegankelijker te maken, werd in de voorgaande jaren al geleidelijk verlaagd. Onder druk is de basisbeurs inmiddels in ontoereikende vorm heringevoerd.

PUBLIEKE SECTOR

ZIEKENHUISSLUITINGEN: DE WEG NAAR AFSTAND

Overal in Nederland sluiten (afdelingen van) ziekenhuizen. Zo is ook het streekziekenhuis in Zutphen gesloten en plannen om het ziekenhuis in Sneek te sluiten zijn in ontwikkeling. Dit heeft als resultaat dat je steeds verder moet reizen, zelfs voor kleine ingrepen. Dit leidt tot langere aanrijtijden bij spoedgevallen.

EXPLOSIEVE STIJGING VAN ENERGIEPRIJZEN

De energieprijzen blijven in juni 2023 anderhalf keer hoger dan in maart 2021, volgens cijfers van het CBS. Dit onderstreept de blijvende noodzaak om energie weer in publieke handen te brengen.

HUISVESTINGSTEKORT EN WACHTLIJSTEN

Dit jaar wordt een tekort van 390.000 woningen verwacht, aldus ABF Research. Voor sociale huurwoningen zijn er vrijwel overal lange wachtlijsten; op sommige plekken moet je zelfs 18 jaar wachten voordat je aan de beurt bent.

ONDERWIJS EN ACTIES IN HET PRIMAIR ONDERWIJS

In 2022 kampt het basisonderwijs met een lerarentekort van 10%, volgens de Onderwijsraad. Bij middelbare scholen is tweederde van de vacatures moeilijk in te vullen. De succesvolle inspanningen van 'PO in Actie' hebben het basisonderwijsloos in korte tijd op het niveau van het voortgezet onderwijs gebracht. Ondanks dat onderwijs essentieel is, heeft Nederland in de afgelopen tien jaar 15% minder aan onderwijs uitgegeven ten opzichte van de jaren '80, blijkt uit cijfers van het CPB.

PROFITEREN VAN OUDERDOM

verboden is bij zorg die cliënten
tijd verblijven in een instelling,
bedrijven een manier gevonden om
ts van volledige intramurale zorg,
ntementen aan, tegen hoge huur- en
manier kunnen ze ouderen een plek
adwerkelijke zorg overlaten aan
n andere zorgverleners.

DRAGAN BAKEMA

‘VERBEELDING HEBBEN WE ALLEMAAL NODIG’

Acteur en theatermaker Dragan Bakema doorstond harde levenslessen. Het vormde zijn visie op de maatschappij en bracht hem bij de SP. Bij de komende verkiezingen op 22 november hoopt hij op een omslag in de samenleving: ‘De socialistische inslag van mensen heeft mij hier gebracht.’

WIE VAN THEATER en musicals houdt, kent Dragan Bakema. Als acteur is hij bekend van het Pauperparadijs, Soldaat van Oranje en diverse tv-series. Hij schreef filmscenario's en werd meermaals genomineerd voor een Gouden Kalf. Hij gebruikt zijn stem niet alleen voor het werk dat hij doet, maar ook om maatschappelijk onrecht aan te kaarten.

Bakema groeide op in een gezin met één broer. In tegenstelling tot hoe het vroeger bij zijn ouders thuis ging, merkt Bakema dat hij zijn kinderen in veel rustiger vaarwater kan opvoeden: ‘Mijn vader en moeder hebben heel snel kinderen genomen. Er was geen veerkracht om geduldig te reageren op onverwachte zaken die zich voordoen in het leven, het was heel impulsief. Ik heb daar zelf erg mee geworsteld en het heeft ook vragen opgeroepen over hoe ze dat met mijn broer en mij hebben aangepakt.’

Het terugkijken op deze tijd heeft Bakema doen beseffen wat opvoeden voor de samenleving betekent: ‘Ik zeg echt niet dat ze slechte ouders voor ons zijn geweest, maar ik denk wel dat familiewaarden daardoor juist heel belangrijk voor mij zijn geworden. Het is ook waarom ik vind dat we de maatschappij op dat punt moeten veranderen. Opvoeding is zo ontzettend belangrijk en als je daar aandacht en ruimte voor organiseert binnen de samenleving, dan heeft iedereen daar profijt van.’

CONTACT TUSSEN MENSEN

Hebben we in onze consumptiemaatschappij dan te weinig aandacht voor opvoeding? ‘Werk hard genoeg zodat je een hypotheek kunt krijgen of zodat je die mooie auto of breedbeeldtelevisie kunt kopen. Steek je in de schulden om dat mogelijk te maken en je kan niets anders meer dan altijd alles doen om je hoofd boven water te houden. De samenleving is ingericht op zoveel mogelijk consumeren. Maar als ik je vraag: wat is het mooiste moment van je leven? Dan is dat nooit het moment waarop je een nieuwe smartphone kocht. Het is een bijzondere dag met je kind, dat je verliefd werd op je partner, een laatste gesprek met je vader voordat hij stierf. Daar gaat het over! Contact tussen mensen, een gevoel.’

‘Familie-
waarden zijn
heel belangrijk
voor mij
geworden’

‘Het was de socialistische inslag van mensen die mij zo ver heeft gebracht’

‘Maar wat nu belangrijk is in onze maatschappij, is juist dat presteren en winnen ten koste van anderen. Dat is erin geramd door jarenlange neoliberale politiek. Dat klopt gewoon niet en daar moeten we weer vanaf. Ik ben een artiest dus ik heb eigenlijk nooit heel veel geld kunnen uitgeven aan dingen. Ik heb een onregelmatige baan en dus ook een onregelmatig inkomen. Ik weet nooit wanneer ik geld heb. Om die reden heb ik daar ook mee leren omgaan. Dat is mijn leven. Maar het gaf me ook focus op wat echt belangrijk is.’

PSYCHOLOGISCHE GYMNASTIK

Waarom lukt het de mensen die hieronder lijden niet om met dat individualisme te breken? ‘Als je te veel zorgen hebt over je eigen bestaan, dan heb je helemaal geen tijd meer om je druk te maken over het grotere plaatje. Als je bezig bent met overleven, dan is dat psychologische gymnastiek en je moet een beetje kunnen uitademen om je visie te kunnen vergroten. En rechts maakt daar gebruik van. Die komen met hele simpele oplossingen, geven bijvoorbeeld buitenlanders de schuld omdat die allemaal onze banen zouden komen inpikken. Terwijl het de bazen zijn die te beroerd zijn om voldoende te betalen, waardoor zij goedkope arbeid naar Nederland halen. Zo worden mensen door rechts tegen elkaar uitgespeeld terwijl ze elkaars medestander zijn voor bijvoorbeeld een beter loon.’

‘Ik vertaal de politiek naar een familieopstelling. Stel je voor dat je aan de keukentafel een kapitalistische manier van denken laat zien. Dan zou ik als vader direct alle broccoli van tafel grissen omdat ik de

sterkste ben en dan hebben mijn kinderen niets. Zij zijn dan sukkels en losers en ik ben de winnaar. Dat is absurd maar een samenleving richten we wel zo in. Een groep mensen profiteert van dit systeem en met hen gaat het buitenproportioneel goed. En de politiek staat dat toe. Maar kijk naar die miljoen armen in Nederland. Het is heel erg makkelijk om dat te veranderen maar de politieke wil is er nu niet. Bedrijven bepalen nu wat er in Nederland gebeurt, niet wij als volk. De ruimte en investering die we bereid zijn om aan onze kinderen te geven, is hoe je ook een maatschappij en iedereen daarbinnen zou moeten behandelen.’

FOUTEN GEMAAKT

Het geluk wat Bakema nu in zijn leven ervaart is niet van alle tijden. Voordat hij op het punt kon komen waar hij nu is, heeft hij persoonlijke moeilijkheden moeten overwinnen. Bakema vertelt open over wat hij heeft doorstaan en hoe dat hem heeft gevormd: ‘Als ik terugkijk op mijn leven, dan heb ik behoorlijk wat fouten gemaakt. En dan vraag ik me af: hoe kan het dat ik al die fouten heb kunnen maken en daarvan heb kunnen leren in plaats van dat ik ben omgevallen? Waardoor kon ik mijn hoofd boven water houden?’

‘Er was een periode waarin ik veel te veel alcohol dronk. Twaalf jaar geleden ben ik daar volledig mee gestopt. Dat is gelukt doordat mensen om mij heen me niet hebben laten falen, maar mij hebben opgetild. Mensen die van mij hielden. Ze zeiden niet: de ellende waar hij zichzelf in heeft gestort die heeft hij verdiend, maar ze vroegen zich af hoe dat zo was ontstaan. Elke avond zat ik in de foyer en eigenlijk was dat gewoon een veredelde kroeg. Mensen die je voorstelling hebben gezien komen dan naar je toe en bieden je iets te drinken aan. Dat is natuurlijk ontzettend leuk maar voor hen is dat een uitje wat ze één keer per maand doen, voor mij was het zeven dagen in de week.’

Hoe kom je er weer bovenop als je in zo'n situatie zit? ‘Ik heb altijd goede mensen om mij heen gehad. Mensen die me echt hebben omhelsd, veelal ook SP'ers. Zij hebben mij de handvatten gegeven om mijzelf te kunnen ontwikkelen en om uit die situatie te komen. Het was de socialistische inslag

van mensen die mij zover heeft gebracht. Waren het mensen geweest die op een kapitalistische manier dachten dan hadden ze mij al lang laten vallen. Je hebt mensen nodig die geïnteresseerd zijn in de diepere oorzaken van waarom iets gebeurt en waarom iemand op een bepaalde manier handelt. Die bescherming had ik gelukkig. Dat is voor mij de basis van socialisme: je helpt mensen in plaats van dat je ze laat falen zodat jij zelf kan slagen.’

EEN MOOI SYSTEEM

Bakema realiseert zich erg goed hoeveel geluk hij daar mee heeft gehad. Had hij in andere kringen verkeerd dan was het misschien wel heel anders afgelopen. Daarom vindt hij dat het niet van dit toeval mag afhangen of mensen worden geholpen, maar dat we de maatschappij op die manier moeten inrichten: ‘Het zou niet uit moeten maken of je toevallig de juiste mensen om je heen hebt die bereid zijn dat voor je te doen. Ieder mens moet vanaf het moment dat diegene geboren is kunnen rekenen op een mooi systeem, een sterk maatschappelijk apparaat dat voor je zorgt als dat nodig is.’

Hij vervolgt: ‘Daar zou ook niemand zich schuldig over moeten voelen. Los van het feit dat dit gewoon de menselijke manier is om de samenleving in te richten, is het nog goedkoper ook. Want bedenk maar eens hoeveel programma's en regelingen er moeten worden opgetuigd om in te grijpen zodra het echt misgaat met mensen. Dan wordt de gezondheidszorg pas echt duur.’

JE EIGEN STEM

Het is duidelijk dat Bakema het economisch rendementsdenken hekelst. Vanzelfsprekend is dat ook zo bij de door hem geliefde kunsten. Net zoals andere delen van de maatschappij hebben die ook te lijden gehad onder de vele neoliberale kabinetten, zo vertelt Bakema: ‘Als je afstudeerde aan de toneelacademie, zoals ik heb gedaan, dan had je bijna direct een aansluiting en vaste baan bij een theatergezelschap. Die tijden zijn natuurlijk al lang voorbij. Maar er waren nog wel veel productiehuisen, bijna iedere schouwburg had er wel één. Je kon je daar bij aansluiten. Dan deed je nog niet mee met de grote spelers maar je kon wel producties gaan maken, jezelf ontwik-

foto Maurits Gemmink

Dragan Bakema spreekt het XXIV SP-congres toe via een videoboodschap.

kelen. Zo kon je dus heel goed je eigen stem ontdekken.'

Dat werd anders toen Rutte aan de macht kwam, zegt Bakema: 'Productiehuizen werden wegbezuinigd en nu zijn er nog maar een paar theatergezelschappen over in Nederland. Die hebben dan een paar mensen in vaste dienst en voor de rest is iedereen ZZP'er. Dat was nog uit de tijd van Balkenende en zijn flexibele schil. Eigenlijk dus gewoon zodat het makkelijker is om mensen te kunnen ontslaan. Maar wat gebeurt er dan bij artiesten? Die concurreren elkaar naar beneden toe. Niet iemands kwaliteiten maar wie de laagste prijs vraagt is dan bepalend voor wie de baan krijgt. De basis, de ontwikkeling van nieuw talent is met het verdwijnen van veel productiehuizen weg en de lonen zijn gedaald.'

VISIE OP CULTUUR

Het probleem zit daarbij in een politieke visie op cultuur die is doorgesijpeld naar de maatschappij: 'Het komt voort uit het

belachelijke idee dat cultuur gewoon een hobby is, totaal onbelangrijk. Dat is hoe de maatschappij nu is ingericht. Maar het klopt niet. Dat zie je als je weer teruggrijpt naar die familieverbanden: bij kinderen beginnen we meteen met zingen, we gaan tekenen en doen rollenspellen. Zo maak je contact met je kind. Dat is hoe we verhalen vertellen. Het is essentieel in de letterlijke betekenis van het woord. Het is zo gek dat we dat voor kinderen heel normaal vinden maar vervolgens laten varen als we ouder worden.'

Toch begrijpt Bakema dat niet iedereen zo nadenkt over kunst en cultuur: 'Als je bezig bent met je eigen problemen, met je hoofd boven water houden, dan staat het verdwijnen van productiehuizen niet bovenaan je lijstje met prioriteiten. Maar daar is dan ook echt een rol weggelegd voor de politiek: om het toegankelijk te houden voor iedereen zodat mensen zelf kunnen ervaren wat het effect kan zijn van goede kunsten, dat het je raakt.'

'Een goed verhaal dat geeft je inzicht'

'Een goed verhaal dat geeft je inzicht. Als je een goede film ziet dan kan het handelen van een hoofdpersonage je anders laten nadenken over je eigen situatie. Vertellers zijn enorm bedreven om op die manier te laten zien hoe je dingen kunt veranderen. Die ontwikkeling van verbeelding hebben we allemaal nodig. Dat is hoe we tot nieuwe ideeën komen voor hoe we de samenleving beter kunnen maken. Kunst is wat ons redt en wat ons reinigt.'

tekst Xander Topma

MONSTERKLUS

Mahir Alkaya had als voorzitter van de programmacommissie geen benijdenswaardige taak: in nog geen twee maanden tijd, middenin de vakantie, een programma schrijven waarmee we de verkiezingen kunnen winnen en Nederland weer terug gaan geven aan de mensen. Toch is het gelukt. Alkaya: 'Ik kijk ontzettend uit naar de discussies in de afdelingen.'

DE COMMISSIE HAD een duidelijke opdracht van het partijbestuur meegekregen: neem het vorige programma als basis (dat was amper twee jaar oud) en herschrijf dat naar de maatschappelijke werkelijkheid van nu. Veel onderwerpen in het oude programma bleken nog fier overeind te staan, toch gaven de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen van de afgelopen jaren voldoende aanleiding om delen ervan te herschrijven en aan te vullen.

MONSTERKLUS

Maar waar start je dan als je in zo'n korte tijd een dergelijke monsterklus moet voltooien? 'Je spreekt eerst met mensen die inhoudelijke kennis hebben van bepaalde zaken. Kamerleden, lokale bestuurders en medewerkers. Waar is actualisatie nodig? Het bleek al snel dat er behoefte was aan meer analyse in het programma. Daar zijn we in het nieuwe programma dus mee begonnen,' aldus Alkaya.

'We zoomen in op successen die we hebben behaald, waar we het verschil hebben gemaakt. Dat doen we om te laten zien dat wat we in ons programma schrijven, wel degelijk te realiseren is. We laten zien hoe we als partij werken en hoe we de mens vooropstellen in ons denken en doen. Dat is het grotere plaatje aan het begin van het programma en de context waarbinnen je de standpunten kunt plaatsen.'

NU DE MENSEN

Het conceptprogramma heet 'Nu de mensen'. Volgens Alkaya is dat ook de rode draad die door het hele programma heen loopt: 'Heel lang hebben niet de mensen op één gestaan in ons land maar de commerciële belangen. Die gingen voor alles en mensen moesten maar wijken voor de winsten. Dat zien we natuurlijk heel groot bij de gaswinning in Groningen maar uiteindelijk zit het overal in het handelen van de overheid. Mensen vragen zich af: waarom kom ik niet rond terwijl ik zo mijn best doe? Dat willen we met onze manier van politiek radicaal veranderen en dat is ook de kern van het programma.'

VOLTOOID

Een andere opdracht was om een scherper programma neer te zetten, hoe is dat gelukt? 'Dat zie je terug op enkele inhoudelijke punten. Bijvoorbeeld als het gaat om klimaat. Wij spreken ons in het programma nadrukkelijk uit tegen individueel klimaatbeleid waarbij gewone mensen de rekening gepresenteerd krijgen in de vorm van een vleestaks of vliegtaks, terwijl de grote vervuilers doorgaan en subsidies blijven ontvangen. Ook op het gebied van arbeidsmigratie stellen we hardere eisen aan werkgevers. We eisen vergunningen waarbij fatsoenlijke woonruimte voor werknemers is gegarandeerd. Is dat er niet, dan mogen die bedrijven ook geen mensen hier naartoe halen.'

IDEEËNSTRIJD

Dan het punt van de doorberekening door het Centraal Planbureau. Voor het eerst in jaren kiest de SP ervoor om dat niet meer te laten doen. Waarom eigenlijk niet? 'Om twee redenen niet. Wij willen een ideeënstrijd, geen boekhouderstrijd. De modellen van het Centraal Planbureau zijn verre van perfect en heel beperkend. Als je bijvoorbeeld pleit voor kortere werkweken omdat dat in lijn is met wat veel mensen willen en zorgt voor een betere balans tussen werk en privé, waar de hele samenleving iets aan heeft, dan betekent dat in de modellen dat je er heel hard op wordt afgerekend. Maar trek je die lijn door, dan had dat ook betekend dat met dat soort modellen de Algemene Ouderdomswet er nooit was gekomen of kinderarbeid nooit was afgeschaft omdat het slecht zou zijn voor de economie. Daar moet je je dus niet door laten leiden.'

Ook het democratische gehalte van het proces is volgens Alkaya zwaarwegend bij de keuze om geen doorberekening te laten doen: 'Als we daar in waren meegegaan, dan hadden we het concept al naar het Centraal Planbureau moeten sturen nog voordat het bestuur er naar had kunnen kijken, laat staan de leden. Dat betekent dat je dus een document laat doorrekenen waar alleen één commissie iets van heeft kunnen vinden. Alle wijzigingen die dan nog door een congres, en dus de leden, worden gedaan, kan je niet meer meenemen in de

Het conceptprogramma is te lezen via www.spnet.nl

doorberekeningen. Dat is toch totaal niet democratisch? Het past niet binnen onze partijcultuur waarin de leden altijd het laatste woord hebben.'

SPANNEND

Nu het conceptprogramma klaar is, is nu het moment aan de leden om er iets van te vinden. Toch wel spannend, zegt Alkaya: 'We hebben als commissie ontzettend hard ons best gedaan en ook veel vertrouwen in wat er nu voorligt. Maar het is natuurlijk wel een ander proces geweest dan normaal, door de vroegtijdige val van het kabinet en de vakantietijd. Dat maakt dat we misschien wel dingen gemist hebben die voor afdelingen heel belangrijk zijn. Dat is afwachten en best wel spannend, maar ik ben daar ook heel benieuwd naar. Overall in het land wordt het programma besproken en getoetst aan de praktijk. Al die afdelingen kunnen dan met wijzigingsvoorstellen komen die in stemming worden gebracht tijdens het congres op 23 september. Ik kijk echt uit naar die discussies, want dat is hoe we samen het beste programma van en voor Nederland presenteren.' •

tekst Xander Topma

HIER STAAT EEN TEAM

“Een lijst met ervaring en nieuw talent”, zo presenteerde het bestuur op 29 augustus de concept kandidatenlijst voor de Tweede Kamerverkiezingen. De lijst kwam er op voordracht van de kandidatencommissie. Nine Kooiman is voorzitter van die commissie: ‘Honderden mensen hebben zich gemeld.’

foto's Maurits Gemmink

KOOIMAN IS BLIJ met de conceptkandidatenlijst: ‘Van de partijraad hadden we als kandidatencommissie een heldere opdracht gekregen voor het opstellen van de concept-lijst. Die was driedelig: behoud van ervaring, vernieuwing en regionale spreiding. Ik denk dat deze lijst daar zeker aan voldoet. Daarnaast staat er veel jong potentieel op de lijst. We hebben veel met jongeren gesproken en het feit dat er zoveel jong talent in de partij zit betekent dat de partij groeiende is. Het was sowieso fijn om te zien dat zoveel mensen zijn opgestaan en zich bij ons meldden. Van die groep hebben we er zo’n vijftien gezegd.’ In totaal meldden zich honderden mensen bij de kandidatencommissie, aldus Kooiman.

Lilian Marijnissen was in juli al door de partijraad gekozen als lijsttrekker. Zij is trots op de conceptkandidatenlijst die nu voorligt: ‘Een lijst met fantastische kandidaten die samen met mensen strijden voor onze idealen. SP-Kamerleden zitten er niet voor zichzelf daarom dragen wij een groot deel van ons salaris af.’

STRIJD VOOR RECHTVAARDIGHEID

Op de tweede plek staat Sandra Beckerman. Zij is sinds 2017 Kamerlid voor de SP en onder andere bekend van haar strijd voor rechtvaardigheid voor de Groningers en acties met huurders voor betere en betaalbare woningen. Op de derde plek staat huidig Kamerlid Bart van Kent, die het op blijft nemen voor een hoger minimumloon en voor een goed pensioen voor iedereen. Jimmy Dijk staat op plek vier. Jimmy is pas enkele maanden Kamerlid voor de SP en heeft als woordvoerder zorg in deze korte tijd volop gestreden tegen de sluiting van streekziekenhuizen en de bezuinigingen op de ouderenzorg. Op de vijfde plek staat Michiel van Nispen, huidig justitiewoordvoerder en bekend van het SP-initiatief voor de Huizen van het recht en bescherming van onze rechtsstaat.

Wat opvalt is dat er een aantal kandidaten op de lijst staan die slachtoffer zijn van wanbeleid. Kristie Rongen en Janet Ramesar werden getroffen door het toeslagenschandaal en vechten nog steeds voor rechtvaardigheid.

Niels van der Wijk is slachtoffer van de gaswinning in Groningen en maakt zich samen met lotgenoten sterk voor eerlijk beleid voor iedereen in de getroffen gebieden. Nine Kooiman: ‘We hebben voor deze lijst ook specifiek gekeken naar strijders.’

NIEUWKOMERS

Nieuwkomer Sarah Dobbe neemt de zesde plek op de lijst in. Sarah is nu gemeenteraadslid voor de SP in Arnhem en kwam eerder met de FNV in actie samen met de medewerkers in de thuis- en verpleeghuiszorg. Nicole Temmink staat op plek zeven. Zij werd vlak voor de zomer Kamerlid en woordvoerder Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en was daarvoor als medewerker actief voor de ervaren oud-SP-Kamerleden Ronald van Raak en Renske Leijten. Mathijs ten Broeke, op plek acht, werkt bij de Woonbond en was wethouder voor de SP in Zutphen en wist daar tegen de stroom in de marktwerking uit de zorg te halen. Huidig SP-Kamerlid Jasper van Dijk staat op plek negen. Hij komt al jaren op voor de slachtoffers van het giftige chroom-6 bij Defensie en heeft veel ervaring als Kamerlid op Buitenlandse Zaken, asiel en migratie, Europese Zaken, op onderwijsgebied en Sociale Zaken. De top 10 wordt compleet gemaakt met nieuwkomer Bastiaan Meijer. Bastiaan is 25 jaar, voormalig voorzitter van FNV Jong en nu voorzitter van de SP Jongeren en gaat voorop in het aanpakken van huisjesmelkers en het opkomen voor mbo-studenten.

Voormalig SP-Kamerlid Renske Leijten sluit de kandidatenlijst af als lijstduwer. Opkomen voor de getroffen ouders in het toeslagenschandaal en meer democratie blijft zij doen. Niet meer als Kamerlid, maar wel volop als SP'er daarbuiten.

Springt er nog iemand uit op de lijst? ‘Alle kandidaten komen met eigen specifieke kennis en know-how. Alle potentieel is vertegenwoordigd, alle regio's doen mee, we hebben ervaring en opkomend talent. Kijk, voor iedereen op de lijst is zoveel te zeggen. En als kandidatencommissie maakt je geen lijst met individuen; je maakt een team.’

CONCEPTKANDIDATENLIJST SP VOOR DE TWEDE KAMERVERKIEZINGEN 2023

1. **Lilian Marijnissen (1985, Oss)**
Lijsttrekker en huidig fractievoorzitter
SP Tweede Kamerfractie

3.
Bart van Kent
(1983, Den Haag)
SP-Kamerlid, woordvoerder
Sociale Zaken en pensioenen

2. **Sandra Beckerman (1983, Groningen)**
SP-Kamerlid, woordvoerder Groningen,
Volkshuisvesting, Natuur en Landbouw

4.
Jimmy Dijk
(1985, Groningen)
SP-Kamerlid,
woordvoerder Zorg

5. **Michiel van Nispen (1982, Breda)**
SP-Kamerlid, woordvoerder Justitie en
Veiligheid

6. **Sarah Dobbe (1979, Arnhem)**
Oud-organisator voor de FNV en medewerker
van de SP Tweede Kamerfractie

7. **Nicole Temmink
(1987, Zwolle)**
SP-Kamerlid Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties

8. **Mathijs ten Broeke (1990, Zutphen)**
Medewerker Woonbond, voormalig fractie-
voorzitter en wethouder in Zutphen

9. **Jasper van Dijk
(1971, Utrecht)**
SP-Kamerlid Buitenlandse
Zaken, Defensie en Asiel

10. Bastiaan Meijer (1997, Den Haag)

Voorzitter SP Jongeren, voormalig voorzitter FNV Jong, fractiemedewerker Sociale Zaken

11. Gerrie Elfrink (1974, Arnhem)

Was leraar VMBO, is penningmeester voor de SP, raadslid in Arnhem, voormalig wethouder Arnhem

12. Jorge Wolters Gregório (1982, Roermond)

Werkte in detailhandel, was strategisch inkoper, is fractievoorzitter Statenfractie Limburg, raadslid in Roermond

13. Hans Boerwinkel (1965, Doetinchem)

Was ondernemer in mkb, is voorzitter SP Doetinchem, fractiemedewerker SP

14. Remine Alberts (1954, Amsterdam)

Was docent Nederlands en geschiedenis, is fractievoorzitter Amsterdam, fractievoorzitter Statenfractie Noord Holland

15. Harre van der Nat (1976, Leiderdorp)

Voormalig fractievoorzitter Zuid Holland, voormalig fractievoorzitter Alphen aan den Rijn, medewerker SP

16. Murat Memis (1988, Eindhoven)

Is ondernemer, fractievoorzitter Eindhoven

17. Debbie van Dijk (1998, Zutphen)

Bestuurslid SP Jongeren, fractiemedewerker SP

18. Nina de Ridder (1987, Beverwijk)

SP Tweede Kamerfractie, was medewerker voor de SP-fractie in het Europees Parlement

19. Jamila Yahyaoui (1983, Utrecht)

Is docent burgerschap ROC Midden Nederland, voormalig fractiemedewerker SP

20. Bram van Boven (1984, Rosmalen)

Was medewerker evenementenorganisatie, medewerker bij de SP, was raadslid in Den Bosch

21. Thijs Coppus (1981, Leiden)

22. Xander Topma (1990, Meppel)

23. Tijmen van Wijngaarden (2000, Den Haag)

24. Theo Coskun (1950, Rotterdam)

25. Sebastiaan van den Hout (1993, Den Haag)

26. Niels van der Wijk (1986, Ten Boer)

27. Inge Verdaasdonk (1975, Breda)

28. Lieke van Rossum (1982, Delft)

29. Kristie Rongen (1975, Lelystad)

30. Hans van Hooft (1966, Nijmegen)

31. Anne Cramer (1998, Leiden)

32. Eduard van Scheltinga (1991, Zwolle)

33. Ger van Unen (1957, Kloosterzande)

34. Ruud Kuin (1961, Haarlem)

35. Dane Harris (1995, Utrecht)

36. Jan van der Veen (1964, Jubbega)

37. Simon Zandvliet (1993, Beilen)

38. Alexandra Spanner (1989, Alkmaar)

39. Madeleine Boer (1973, Lelystad)

40. Janet Ramesar (1985, Den Haag)

41. Mariska ten Heuw (1971, Hengelo)

42. Joost van der Sluis (1977, Delft)

43. Aldo Schelvis (1990, Leeuwarden)

44. Willem de Man (1969, Vlaardingen)

45. Anita Hendriks-Berg (1961, Heerlen)

46. Erik de Vries (1979, Helmond)

47. Eelco Eikenaar (1979, Haren)

48. Jordy Clemens (1986, Heerlen)

49. Pierre Courbois (1940, Arnhem)

50. Renske Leijten (1979, Haarlem)

LINKSVOOR

‘IK WIL VER KOMEN OM ZAKEN TE VERBETEREN’

‘Nederland wordt slecht geregeerd en je kunt wel wachten tot iemand anders het beter doet, maar je kunt het ook zelf gaan doen.’ Met dat heldere motto ging de 16-jarige Katie Staneke uit Tuil zich verdiepen in de politiek. En kwam ze uit bij de SP, waar ze inmiddels bestuurslid is van de afdeling West-Betuwe en daar over de social media gaat.

Katie zit in het eindexamenjaar van het vmbo-theoretische leerweg en heeft haar route naar een politieke toekomst al uitgestippeld. ‘Na het vmbo wil ik mbo-rechten gaan doen en daarna hbo-bestuurskunde. Ik wil zo ver mogelijk komen om dingen te verbeteren. Of ik ook de Tweede Kamer in wil? Ja, dat zou mooi zijn.’

› **Op school zal politiek geen onderwerp zijn dat veel leerlingen aanspreekt. Hoe reageren de mensen in je omgeving?**

‘De docenten vinden het geweldig en mijn vrienden en vriendinnen vinden het wel gaaf dat ik met politiek bezig ben. Zelf vinden ze het maar moeilijk. Ze worden *overwhelmed* door alles wat ze horen en vragen regelmatig

aan mij om zaken uit te leggen. Maar ze zeggen ook wel eens dat ik er nou wel genoeg over gepraat heb.’

› **Er zijn veel partijen waar je uit kunt kiezen als je de politiek in wil. Hoe kwam je bij de SP terecht?**

‘Ik had de SP al in beeld als een goede partij toen de afdeling in maart een avond organiseerde waarin ze met de mensen wilde praten over het belang van speeltuinen. Daar zijn er in de gemeente steeds minder van, terwijl ze voor de onderlinge contacten in de buurten belangrijk zijn. Dat was een goed-bezochte en heel gezellige avond waar ik in gesprek kwam met Vincent, de afdelingsvoorzitter.

Ik ben die avond lid geworden en een paar weken later ben ik naar een lezing over de SP zelf geweest. Daar kreeg ik heel veel informatie die duidelijk maakte dat ik de juiste keuze gemaakt heb.’

› **En wat houdt jou naast de studie en de SP bezig?**

‘Ik naai graag en maak ook een deel van mijn eigen kleren. En verder kost de school erg veel tijd. Ook al omdat ik daarvoor elke dag een heel eind moet reizen: naar Culemborg.’

› **Kon je geen school dichterbij vinden?**

‘Die is er wel, maar na de basisschool ben ik eerst naar het havo van de Vrije School in Culemborg gegaan. Dus ik was al gewend aan de reis. De Vrije School was leuk, maar in die verschrikkelijke coronatijd kreeg ik te veel stress en ben ik geswitcht naar het vmbo en heb ik gekozen voor Lek en Linge in Culemborg.’ •

tekst Peter Verschuren
foto Karen Veldkamp

DE SP IN 1982

DE LOKALE DOORBRAAK

In juni 1982 heerste er feestvreugde in veel afdelingen van de SP, waar voor het eerst zetels werden behaald bij de raadsverkiezingen. Twee zetels in Vlaardingen en één in Arnhem, Hilversum, Leiden, Schijndel, Tilburg, Uden en Wageningen. In Heerlen werd al in oktober 1981 de eerste zetel gewonnen tijdens herindelingsverkiezingen. In andere afdelingen werd er flinke zetelwinst geboekt, met drie zetels in Nijmegen, vier in Boxtel en maar liefst vijf in Oss. De SP had zich in de jaren daarvoor ook had onderscheiden door grootschalige acties, waaronder de strijd tegen de vervuilende pillenfabrikant Diosynth, die de buurt aantastte en de gezondheid van de werkers bedreigde.

1982 was een druk verkiezingsjaar met verkiezingen voor de provincie in maart, gemeenteraadsverkiezingen in juni en wederom Tweede Kamerverkiezingen in september. Het was al de tweede keer in twee jaar. In 1981 trad een kabinet aan bestaande uit CDA, PvdA en D66, met CDA'er Dries van Agt als premier en PvdA'er Joop den Uyl als vicepremier, maar dat viel al na acht maanden. Dit bood opnieuw kansen voor de SP, maar nationaal gezien slaagde de partij er wederom niet in om een zetel te bemachtigen. Hoewel steeds meer mensen lokaal hun stem aan de SP gaven, vertaalde dit zich niet automatisch naar landelijke steun.

KRACHTIGE ORGANISATIE

Een stad waar de SP in 1982 doorbrak, was Leiden. Vooral de huur- en buurtacties die gezamenlijk met huurders en bewoners werden gevoerd, maakten een verschil. Met 125 leden en sympathisanten die eerder hadden deelgenomen aan de acties, werd een krachtige organisatie van SP'ers opgebouwd, die overal in de stad te vinden waren en meer dan honderdduizend folders verspreidden. De SP sprong in een gat dat de PvdA had laten vallen, door samen met de VVD de stad te besturen en op veel terreinen te bezuinigen. De partij boekte vooral winst in volksbuurten in het noorden van Leiden, waar de PvdA aanzienlijke verliezen had geleden.

In 1982 voerde de SP in Oss campagne tegen de economische crisis, zoals te zien is op deze afbeelding van een levensmiddelenmand.

In 1982 vierde de SP haar tienjarig bestaan, en in dat decennium was het politieke klimaat in Nederland drastisch veranderd. In 1972 was er volop vertrouwen in de doorbraak van een radicale linkse politiek, waarin de SP een leidende rol wilde spelen. De SP keerde zich tegen het beleid van het linkse kabinet-Den Uyl. Tien jaar later was het vertrouwen in een snelle sociale revolutie verdwenen, en vocht de SP tegen de rechtse regering-Lubbers, bestaande uit CDA en VVD. Dit was de eerste regering in Nederland die koos voor een neoliberale koers met meer marktwerking en forse bezuinigingen, ook wel bekend als 'no nonsens' politiek.

AKKOORD VAN WASSENAAR

1982 was tevens het jaar van het Akkoord van Wassenaar, dat in november werd gesloten tussen werkgevers en vakbonden op aandringen van het nieuwe rechtse kabinet. Onder leiding van Wim Kok ging de vakbond FNV akkoord met een harde loonmatiging in ruil voor zachte toezeggingen over het behoud van werkgelegenheid. Dit jaar markeerde

een keerpunt voor de PvdA, die weliswaar de grootste partij werd met 47 zetels, maar desondanks niet in de nieuwe regering kwam. Ook voor de FNV betekende het Akkoord van Wassenaar het inleveren van haar strijdbaarheid.

De SP'ers waren bedreven in actievoeren en strijd leveren, wat lokaal steun en sympathie opleverde. De SP was in zeker opzicht een lokale partij geworden, in ieder geval in de ogen van kiezers die de partij voornamelijk zagen als een groepering die zich bezighield met lokale kwesties. Hoewel dit activisme effectief was, was het niet het uiteindelijke doel van de SP, die als socialistische partij graag wilde mengen in landelijke kwesties en daar een eigen geluid wilde laten horen. In 1980 was dit met weinig succes gedaan met *Arbeidersvrouw en feminisme*. In 1983 zou de partij opnieuw van zich laten horen in de discussie over migratie. •

tekst Ronald van Raak
foto archief SP

STAAT DIT AL IN JOUW AGENDA?

Met de verkiezingen in aantocht moet er de komende maanden veel gebeuren. Samen zorgen we voor een goed resultaat op 22 november. Zet de volgende datums vast in je agenda zodat je niets mist.

22 NOVEMBER: VERKIEZINGEN TWEDE KAMER

We gaan naar de stembus om de nieuwe leden van de Tweede Kamer te kiezen. Natuurlijk zet je deze datum (rood) omcirkeld in je agenda en laat je iedereen weten dat jij die dag op de SP stemt.

23 SEPTEMBER: VERKIEZINGSCONGRES

Afgevaardigden van afdelingen die zijn verkozen tijdens de ledenvergaderingen komen bijeen om te besluiten over het verkiezingsprogramma en de kandidatenlijst. Wijzigingsvoorstellen van afdelingen worden besproken en er wordt gestemd. Hierna staan het programma en de lijst vast.

17 SEPTEMBER: PRINSJESDAGPROTEST

Samen met duizenden mensen en verschillende maatschappelijke organisaties komen we op 17 september op voor Nederland. Na jarenlange afbraak laten we zien dat het anders kan en beter moet. Het protest begint om 13:00 uur en vindt plaats op de Koekamp in Den Haag. Neem familie en vrienden mee! Meer informatie en aanmelden via sp.nl/prinsjesdagprotest.

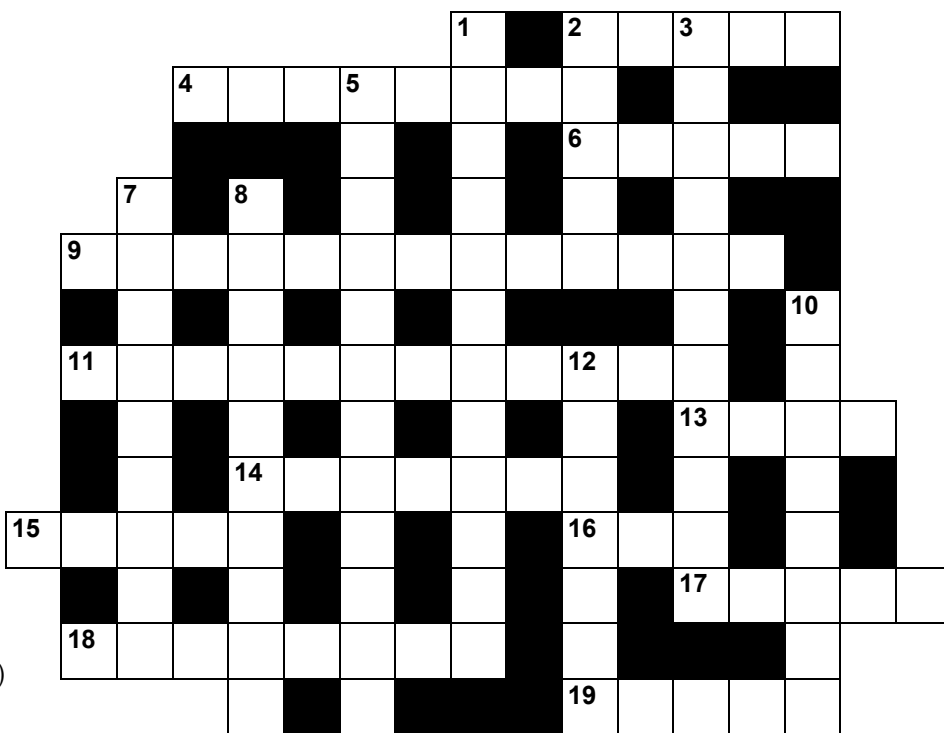
CRYPTOGRAM

Horizontaal

- 2 Status van vastzittende horige. (5)
- 4 Doet een hardwerkend rund. (8)
- 6 In de zin uitgesproken belofte. (5)
- 9 "Dit is werkelijkheid." (13)
- 11 Het staat genoteerd: de pen is leeg. (12)
- 13 Auto van de chef is retour. (4)
- 14 Betreffende de onderneming 'Er zij licht'. (7)
- 15 Daar, de geleerden! (5)
- 16 Ach, het is dicht. (3)
- 17 Italiaans schoeisel? (5)
- 18 Er is een leesteken toegevoegd.
Dat is een voordeel. (8 en 4,4)
- 19 Schoolbandje? (5)

Verticaal

- 1 Voor de lol schieten op het schip. (12)
- 2 Te gek! Maar niet slim. (5)
- 3 Neet, erger je niet. (11)
- 5 Aimabel man bouwt precisiemachines. (12 en 3,9)
- 7 Opdracht aan kip: maak van 1000 stukjes
schaal 1 ei. (9 en 3,6)
- 8 Insekt durft de lucht niet in. (10)
- 10 (primaten-) Familie van Snorremans. (8)
- 12 Man is op (zij-)straat verdwenen. (7 en 4,3)

Henry en Lucas, © FLW 2023

Misschien de eerste vrouwelijke? (6 van 7)
 Heet ook 'referendum'. (12 van 16)
 Kroontje vreemd? Ons was toch een ... (9 v. 9)
 Allen voor SP; SP voor allen. (7 van 10)
 Na formatie wordt hier veel gepraat (16 van 16)
 Het blijft vallen en...eh...vallen. (5 van 7)
 Gevestigde orde? Inblikken! (7 van 13)
 1 Stem in de 2de Kamer. (2 van 14)
 Latertje? De wet gebiedt een snack. (9 van 14)
 Kringloop, deel van milieu..... (12 van 12)
 Wonen, en laten wonen. (3 van 11)
 Links? Rechts? Rechtdoor? HELP(t)! (7 van 9)

ZINNEBEELDING

U ziet 12 beelden. Gebruik de in willekeurige volgorde geplaatste hints in de tabel om, met de beelden, de gevraagde woorden te achterhalen. De volgorde van de oplossingsletters is: van linksboven in de tabel (rij 1, kolom 1 = 1-1; dan een naar rechts = 1-2; dan 1-3; 1-4; 2-1; 2-4 enz.) naar rechtsonder (4- 4). Er zijn dus 12 letters voor 1 (oplossings)woord. Tussen de haakjes staat de plaats van de oplossingsletter binnen elk woord. De 'lange ij' is 1 letter. Veel plezier!

OPLOSSINGEN ZOMERPUZZEL 2023

Oplossingstabel Zomerpuzzel 2023											
5	12	11	7	6	9	2	4	8	10	3	1
S	E	D	I	M	E	N	T	A	T	I	E

De winnaar van de zomerpuzzel 2023 is M.J.A. Roelofs uit Amsterdam.

Stuur uw oplossing van een puzzel naar keuze vóór 27 september naar de puzzelredactie van de Tribune; Snouckaertlaan 70, 3811 MB Amersfoort of tribunepuzzel@sp.nl
 Vergeet u niet uw naam en adres te vermelden? Onder de inzenders van een goede oplossing wordt een gesigneerd boek verloot uit de SP-boekenstal.

Wij vinden
dat lekker
en gezond
eten ook
goedkoop
moet zijn.

MINDER VERKOOP, TOCH HOGERE WINST

In juli zagen winkeliers hun omzet met 5 procent stijgen ten opzichte van het voorgaande jaar. Maar dat komt wel door forse prijsverhogingen, want mensen kochten juist minder. Terwijl bijna iedereen zuiniger met zijn geld omgaat om de maand door te komen, zagen vooral supermarkten hun kans schoon om nog meer geld binnen te halen.

Daar, en bij andere winkels die voedingsmiddelen verkopen, steeg de omzet flink: ongeveer 7 procent ten opzichte van juli 2022. Toch werd ook daar dit jaar flink minder gekocht. Dus als het kabinet op zoek is naar geld om de armoede te bestrijden, hoeven ze niet verder te kijken dan de Jumbo's en Albert Heijns om de hoek. •

foto ANP / Hollandse Hoogte / Harold Versteeg